

ДОСЛІДНИК ЦИВІЛІЗАЦІЙ

Григорій САНИЧ

ВІН дивував світ науковими відкриттями в астрофізиці і водночас вів пошук ... інопланетян

У цьому році наукова еліта з повагою згадає Йосипа ШКЛОВСЬКОГО, одного із всесвітньо відомих провідних астрофізиків. Йому 6 виповнилося 100 років. Перші його вагомі праці були присвячені радіовипромінюванню Сонця. А після запусків перших штучних супутників Землі він очолив спостереження за ними. Вивчав питання рентгенівської, а пізніше - гамма-астрономії. Ним виконана низка робіт у галузі космології. Окрім того, він першим серед радянських вчених почав на сучасному етапі пошук позаземних цивілізацій.

Глухівське коріння

Йосип Шкловський народився у 1916 р. в Глухові. Працював десятником на будівництві залізниці Магнітогорськ-Караганда-Балхаш та Байкало-Амурської залізниці. У 1933 р. вступив на фізико-математичний факультет Далекосхідного університету у Владивостоці, а у 1935 р. перевівся на фізичний факультет МДУ та закінчив його із відзнакою. Вступив до аспірантури Державного астрономічного інституту ім. Штернберга (ДАН).

ФОТО ІЗ АРХІВА

▲ КУПОЛ НАД ЗАМКОМ. Йосип Шкловський був почесним доктором Паризької обсерваторії. Споруда в Медоні

ДОВІДКА

ЙОСИП САМУІЛОВИЧ ШКЛОВСЬКИЙ (1916, Глухів - 1985, Москва) - радянський астроном, астрофізик, член-кореспондент АН СРСР. Автор дев'яти книг і більше трьохсот наукових публікацій, лауреат Ленінської премії (у 1960 р., за концепцію штучної комети). Засновник школи сучасної астрофізики - відділу радіоастрономії Державного астрономічного інституту ім. Штернберга. Відомий як автор робіт з проблем існування позаземних цивілізацій і науково-популярних статей

◀ ГОСТРИЙ НА СЛОВО. Саме сміливі висловлювання ученого, за твердженнями колег, створювали йому проблеми і тішили ворогів

го розуму, яку раніше далеко не всі вчені взагалі вважали серйозною. На дозвіл загадки життя в космосі він вирішив кинути всі знання сучасної фізики, біології та астрономії. І йому пощелося в тій чи іншій мірі освою-

шість перевидань і кожен раз поповнювалася останніми даними науки. Книга переводилася на багато іноземних мов, але особливо Шкловський пишався, що її видали шрифтом Брайля для сліпих.

Радянські партійні органи робили все можливе, щоб учений зі світовим ім'ям, до думки якого прислухалися в усьому світі, замовк. У першу чергу його позбавили поїздки за кордон на конференції

...ий його закінчення був зарахований до нього старшим лаборантом. Йосип завжди замахувався на найважчі теми. Він займався традиційною астрономією і навіть космічною технікою. На початку 1960-х рр. він зазначав, що «високопотужні лазери могли б стати новим видом зброї колосальної руйнівної здатності», попереджав, що США щорічно витрачають мільйони доларів і втягують сотні корпорацій в дослідження такого роду. Він висловлював сподівання, що подібна технологія буде використовуватися лише в мирних цілях, хоча утримувався від коментарів з будь-яких аналогічних дій в СРСР.

Саме Шкловський вперше задумав застосувати глибокий науковий аналіз до теми пошуку позаземно-

...ати всі ці дисципліни.

У жовтні 1961 р. академік Мстислав КЕЛДИШ якимось звернувся до вчених: «У майбутньому році виповниться п'ять років з дня запуску першого радянського супутника. Цю дату треба відзначити належним чином ...» Тут встав Шкловський і оголосив, що зможе дописати вже розпочату ним книгу про можливість існування життя у Всесвіті. Здати рукопис треба було до липня 1962 р. Насправді він ніякої книги ще не починав, але розраховував, що ніхто з його колег у такі стислі терміни нічого написати не встигне. Незважаючи на всілякі перипетії, книга «Всесвіт, життя, розум», що стала головною працею Шкловського, з'явилася в строк. Вона витримала

Людина з позицією

Йосип Шкловський був прямою людиною. Єврей, який досяг великого наукового визнання в Радянському Союзі, ненавидів будь-які прояви поширеного антисемітизму в питаннях вступу до університету, академічної кар'єри. Він обурювався теоретиками марксизму, які заявляли, що відповідно до діалектичного матеріалізму інші планети повинні бути заселені.

Політичні погляди цього людяного чоловіка змушували його іноді критикувати і США, і Радянський Союз. Треба було мати достатню мужність, щоб відкрито висловлювати свої думки в ті часи. Він був обраний почесним членом американського астрономічного товариства, отримав Золоту Медаль Брюса Тихоокеанського Астрономічного товариства, був іноземним членом Національної Академії Наук.

...національного астрономічного союзу у США і ФРН. Пізніше, у 1966 р., йому дали можливість поїхати на Конгрес з астрофізики у Нью-Йорк, та через два роки він знову став «невиїзним». У 1973 р. його не випустили на симпозіум в Австралію.

Йосип Шкловський сміливо захищав дисидента Кроніда ЛЮБАРСЬКОГО, в той час як сорок членів АН СРСР підписали лист, в якому засуджували свого колегу. Підтримував наш земляк і Андрія САХАРОВА. У 1976 р. партійні органи знову відмовили вченому в можливості зробити наукову доповідь у французькому Греноблі, лише в 1979 р., у самий останній момент йому видали візу в Канаду, на симпозіум в Монреалі. Саме там ізраїльський вчений Юваль НЕЕМАН запропонував Шкловському емігрувати в Ізраїль, але той відмовився. ❧

На честь Йосипа Шкловського названо астероїд і кратер на супутнику Марса - Фобосі
